

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ורודפת צדקה וחסד
מרית רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 856

מסכת נזיר נ"ז - ס"ג ♦ כלים י"א, ט' - י"ב, ג'

בס"ד, ה' חשוון תשע"ו

השבוע בגליון

- ♦ אדם שהתגייר חייב בכבוד אביו
- ♦ מדוע נענש חם בנו של נח?
- ♦ ביקור גיורת בבית הוריה הנכרים
- ♦ תפילה לפני התיבה לעילוי נשמת אביו הגוי
- ♦ בניית בית כנסת בירושלים על ידי בני נח
- ♦ קבלת תרומות ממומר

- ♦ אדם שאנוס לגלח את זקנו בשבת
- ♦ אדם הזקוק בשבת לניתוח פתאומי
- ♦ השתמשות במטריה של נשים בידי איש
- ♦ לבישת סוודר של גבר על ידי אשה במקרה של קור פתאומי
- ♦ שני גדרים באיסור "לא ילבש"
- ♦ צביעת הזקן כדי להשיג משרה

דבר העורך

הלימוד שלא הסתיים

מעשה מרגש סופר במעמד סיום מסכת יבמות במחזור הקודם, על ידי הרב זינגר שליט"א, רבה של גבעת שמואל.

מעמד הסיום התקיים בשיעור דף היומי הנמסר על ידי הרב פרוכטר שליט"א, מרביני בית מדרשנו, ובמהלכו סיפר הרב זינגר שליט"א את סיפורו של הר"ר מאיר שטרן.

אלמלא מלחמת העולם השנייה, היה ר' מאיר מתהדר בתואר "בוגר ישיבת יח"ל", של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל. הוא נבחן לשיבה ואף התקבל לשורותיה, אך המלחמה שפרצה שיבשה את הכל.

לבקשתנו, העלה ר' מאיר את סיפורו המרגש על גבי הכתב, והרי הוא לפניכם:

הימים ימי ת"ש-תש"א.

מלחמת העולם השנייה בעיצומה.

פולין כולה בהיסטריה. היטלר העמיד בראש תוכניתו את השמדת היהודים בכל מדינות מלכותו. **יהודי** לודז', קהילה בת כרבע מליון יהודים, גורשו מבתיהם ונכלאו בגיטו, באחת השכונות העניות ביותר בעיר, מקום מגורי דלת העם. כל משפחה יהודית רכשה בכסף דירה מדוירים פולניים שאולצו להתפנות משם. דירה בת חדר אחד, ללא שירותים כל שהם, וללא מים זורמים. שם היו חייבים להצטופף ללא הבדל גודל המשפחה.

הגיטו סגור ומסוגר, אין יוצא ואין בא. משמרות חיילים מזוינים שומרים מסביב לגדר הגבוהה המקיפה את הגיטו, שאיש משם לא יברח ושום דבר, בעיקר מזון, לשם לא יוברח.

דף נז/ב אחד המקיף ואחד הניקף

אדם שאנוס לגלח את זקנו בשבת

תורתנו הקדושה מצווה (ויקרא יט/כז): "לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך" - אסור להקיף את הראש [4], ואסור לגלח את הזקן בתער.

בסוגיינתנו מבואר, כי איסור הקפת הראש והזקן מוטל הן על המקיף והן על הניקף. כלומר: הן על האדם שמגלחים את פאותיו ואת זקנו והן על האדם המגלח את זקן חבירו ואת פאותיו.

אדם הזקוק בשבת לניתוח פתאומי: על פי כלל זה הסתפק אדם שנזקק לעבור בשבת ניתוחים דחופים בסנטרו ובצווארו, וידע כי בשעה שיכניוהו לניתוח יגלחו את מקום הניתוח שליד סנטרו בתער. דא עקא, שבמקרה כזה נוהג צוות חדר הניתוח לגלח את הזקן כולו ולא רק את מקום הניתוח. האפשרות היחידה שעמדה בפניו כדי למנוע את איסור השחתת הזקן היתה שהוא עצמו יגלח בסם [משחת גילוח, משעי] את זקנו, ובכך יינצל מאיסור גילוח בתער. מאידך גיסא, מאחר והמעשה אירע בשבת, חשש לעשות כן כדי לא לחלל את השבת. אחד הצדדים בשאלה זו הוא על פי מקרה שנידון בפוסקים (שו"ת מנחת יצחק חלק א' סימן ס"ג):

יהודי במחנה עבודה שחייבוהו להתגלח בשבת: מקרה זה אירע בעיצומו של יום השבת בימי מלחמת העולם השנייה.

[4] **איסור הקפת הראש:** הריטב"א (מכות כ/ב ד"ה מחוי רב ששת) מפרש מלשון הקפה סביב. כלומר: על ידי גילוח פיאות הראש, נוצר חיבור בין קו השיער מהמצח עד אחורי האזניים, וכך מתהווה היקף של שטח חלק המקיף את שער הראש. כלומר, השער שעל הראש מוקף בשטח ללא שיער, הלא הוא המצח ומקום הפיאות. ראשונים אחרים מפרשים: "לא תקיפו" - לא תשוו, כלומר, אל תשוו את הצדעים לאחורי האזניים על ידי העברת שער משם, המאירי (מכות שם בהג"ה).

הראשונים נחלקו אם איסור זה הוא בתער דווקא, או גם במספריים כעין תער (עיין שולחן ערוך י"ד סימן קפ"א סעיף ג'). בשורש האיסור פירש הרמב"ם (בספר המצוות לא תעשה מ"ג ובהלכות עבודה זרה פרק י"ב הלכה א'), שאיסור זה בכלל הליכה בחוקות הגויים. ויש אומרים, כי הדבר בכלל גזירת מלך ואין לבקש טעמו (טור י"ד סימן קפ"א).

לגבי המגלח את כל שער הראש קיים נידון בגמרתנו (נח/א) ויתכן שהוא שנוי במחלוקת ננאים; אם האיסור תקף רק כמזכר בתורה, "לא תקיפו", היינו, כנשאר שער מעל הפיאות, או שאף גילוח כל הראש בכלל האיסור, שהרי מכל מקום גילח אף את הפיאות (המאירי). להלכה יש איסור תורה אף בגילוח כל הראש.

צעילוי נשמת

הר"ר **שמעון יסלזון** ז"ל
בן החבר שמואל ע"ה נלב ע"ה מרחשוון תשנ"ו
וזוגתו מרת **לינה קריינלה** ע"ה
בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה
נלב ע"ה כ"ו בתשרי תשנ"ט
תנצב"ה
הנוצח על ידי ילדיהם שיחיו

צעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת
מרת **טשרנא טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל
אשת יבלחט"א הרב משה טורק שליט"א
נלב ע"ה בחשוון תשס"א
תנצב"ה
הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל
ב"ר אליהו רפאל ז"ל
נלב ע"ה בחשוון תש"ס
תנצב"ה
הנוצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **יהוד ליכטנשטיין** ומש"י שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי

מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל
נלב ע"ה בחשוון תרצ"ד
תנצב"ה

מזון הוקצב לתושבי הגיטו במנות רעב, לפי כרטיסי מזון שהוקצו לכל תושב.

הגיע החורף. גשם ושלג, רוחות וכפור. הטמפרטורה ירדה הרבה מתחת לאפס ובבתים אין במה לחמם. אנשים נראו בחוצות נפוחי כפן וקפואי לחפור והתמותה גברה מיום ליום. בימים האלה החלו להופיע בחוצות הגיטו מודעות על גירוש אלפי יהודים אל יעד לא נודע, בעיקר הקשישים והילדים והצעירים, למחנות עבודות פרך. משם איש לא חזר. בגיטו פגשתי חבר בן גילי. למדנו יחד ב"חדר" והתפללנו יחד ב"שטיבל" של חסידי סקרניביץ, מנחם (מאנס) שידלובסקי, אחד מהם הבוודים שמצאנו בגיטו (אחרים נמלטו מלודז' לערים אחרות לפני נעילת שערי הגיטו).

יום אחד פגשנו בגיטו את רבי זרח וירשובסקי שהיה מגיד שיעור בשטיבל שלנו, יהודי תלמיד חכם מופלג, תלמידו של הרב של קהילת דווארט (warta) מגדולי הרבנים בפולין (את שמו שכחתי) מחבר ספרים מפורסמים על הש"ס, אחד מהם מפורסם ביותר שלא ירד משולחנם של תלמידי ישיבות ולמדנים (גם את שם הספר שכחתי). השתדלנו אני וחברי להפגש איתו הרבה ככל האפשר בתנאי הגיטו האיומים. באחת השיחות איתו העלנו הצעה לבקש מרבי זרח ללמוד איתנו שיעור בגמרא. רבי זרח הסכים, לשמחתנו הרבה, ובחר בשיעור במסכת יבמות, גם עם תוספות.

תרנו אחר מקום ללמוד, כי אין בית כנסת ואין גם בית פרטי שיכול לארח אותנו בתנאי הזוועה של המגורים העלובים, עד שמצאנו, בחצר אחד הבתים (רחוב זאווישי 15) מחסן גרוטאות עזוב, ללא אור, ללא חלון וללא אוויר. מצאנו שולחן קטן, גם כסא וספסל קטן, הכנסנום למחסן והתחלנו בלימוד, לאור הדלת הפתוחה לחצר. התחלנו במסכת יבמות פרק א' ומיד יום ישיבנו בשיעור כשעתיים, כאשר רבי זרח מסביר ומבחר ככל יכולתו הלימדנית ובכל כוחו הדל שעוד נשאר בו. קשה לשכוח את התלהבותו בסוגיית "עשה דוחה לא תעשה", כולו התלהט ממש בהסבירו את הגמרא והתוספות בסוגייה זו.

במשך שעתיים בכל יום, לפעמים אף מעבר לזה שקענו בלימוד הקשה הזה ונותקנו באותו הזמן מכל המוראות שמילאו את כל הגיטו מחוץ.

יצאנו מהשיעור וחזרנו שוב אל המציאות. מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה ופחד, רעב וכפור וזיזיות מצמררות, כל יום חדשות.

הספקנו בסך הכל ללמוד את הפרק הראשון, עד שהתחילו להשתולל הגירויים והמשלוחים, הראשונים היו הקשישים.

מאז לא ראינו את רבי זרח עוד.

ה' יקום דמו.

מאיר שטרן

זוהי כחה של תורה. זוהי עצמתו של דף הגמרא. בתוך התופת והשאול, מסוגלים יהודים להתרכז בדף גמרא, הליגות בו ולשכוח את העולם הנורא בו הם שרויים.

יהי סיפורו המרגש של ר' מאיר, נר זכרון לגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, הוגה ומחולל "הדף היומי", אשר השבוע חל יום השנה לפטירתו.

רבי מאיר ראה בעיני רוחו את העם בכל תהפוכותיו, בטוב וברע, בשלוה ובסערה, ונטע רעיון אשר ילכד את המון העם סביב דף הגמרא, לאורו יתחממו וממנו ישאבו את כחם להתגבר על הקשיים, להדבק בה' ובתורתו, עדי יבוא משיח צדקנו במהרה בימינו. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

באחד ממחנות העבודה הוציאה מנהלת המחנה הוראה ביום השבת, שעל כל יושבי המחנה להתגלח ולהסתדר כראוי, לקראת ביקורו של אחד ממפקדי הצבא הבכירים. בהודעה נאמר, כי מי שלא יישמע להוראה זו יגולח בעל כורחו על ידי חיילי המחנה.

גזירה זו העמידה את יהודי המחנה בפני דילמה. מחד גיסא, אם ימנעו מלהתגלח בשל קדושת יום השבת יבואו החיילים ויגלחו בתער, ובכך יעברו על איסור גילוח הזקן בתער, החל על המגולח גם כאשר אינו מבצע את הגילוח. ומאידך גיסא, אם יתגלחו בעצמם בסם - יחללו את השבת.

הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי יו"ד סימן קמ"ד) מכריע בנידון זה, שלמרות שהמגלח את זקנו בתער עובר על חמשה לאוים [כנגד חמשת הפאות שבזקן] גם כאשר אדם אחר מגלחו, מכל מקום עדיף שיעברו על איסור גילוח בתער ולא על חילול שבת, שכן, בחילול שבת כלולות שתי חומרות: **א.** איסור שיש בו כרת. **ב.** בכל שתי שערות נוספות שמגלח [שהוא שיעור האיסור לענין תגלחת בשבת] הריהו עובר על איסור נוסף.

אמנם, הגאון מטשעבין זצ"ל (שו"ת דובב מישרים חלק א' סימן ע"ח) סבור כי גילוח בשבת בעזרת סם אינו איסור מלאכה מן התורה [עיי"ש שדן משום שנחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם נחשב כלאחר יד], ועל כן עדיף שיגלח את עצמו בסם מאשר שהנכרי יגלחו בתער, שאז, כפי המבואר בסוגייתנו, יעבור על איסור של "ניקף".

דף נט/א כל זמן שהוא גדל נושר

השתמשות במטריה של נשים בידי איש

מבואר בסוגייתנו, שמחמת איסור התורה (דברים כב/ה) "וְלֹא יִלְבֹּשׁ גֵבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה" אסור להסיר את שערות בית השחי. בקשר לכך מביאה הגמרא, שרב שאל את רבי חייא מדוע הדבר אסור והרי מטרת העושה כן אינה לשם נוי, כי אם למניעת צער הנגרם לו מגדילתו? רבי חייא השיב לו כי אין בהן צער עד כדי כך שיהיה מותר להסירן. בעלי התוספות (ד"ה גבול יש לו) מדבריו כי אם מטרת האיש היא למנוע מעצמו צער וייסורים, אין הוא עובר על איסור.

לבישת סוודר של גבר על ידי אשה במקרה של קור פתאומי: על פי דבריהם סובר הב"ח (יו"ד סימן קפ"ב), שאיסור התורה לאיש ללבוש בגדי אשה ולהיפך, לא נאמר במקרה שלובשם מחמת הקור, שהרי אינו מתכוון להתנאות בהם. אמנם, מציין הש"ך (שם ס"ק ז') כי היתר זה מאפשר ללבוש רק בגד אחד של אשה ובאופן שעדיין ניכר משאר בגדיו שהוא איש.

שני גדרים באיסור "לא ילבש": על סברת הב"ח הלומד מדברי התוספות שאיסור "לא ילבש" לא נאמר אם אין כוונת הלוש לנאות את עצמו, חולק בעל "חכמת אדם" (כלל צ') וסובר, שאף אם אין מתכוון לנאות את עצמו, אין האיש רשאי ללבוש בגד אשה, ורק את **מנהגי** הנשים שאינם בגד לבוש ונאסרו בלאו זה, רשאי האיש לעשותם אם אינו עושה כן לנוי. וטעמו, שבאיסור "לא ילבש" נאמרו שני גדרים נפרדים: **א.** איסור ללבוש בגד של אשה, כפשוטו של מקרא, "לא ילבש גבר שמלת אשה". **ב.** שאין הגבר רשאי לנאות עצמו בצביעת שער או בתכשיטים שהאשה נוהגת לענוד. על פי זה מחלק ה"חכמת אדם" כי בעלי התוספות מתייחסים לאדם העושה **פעולת** נוי, ולפיכך כתבו כי אם עושה כן כדי למניעת צער, אינו עובר על איסור שהרי האיסור הוא רק לנאות עצמו. אולם, אדם הלוש בגד של אשה, אף אם עושה כן מחמת הקור, הרי עובר על איסור התורה האומרת "לא ילבש גבר", שבכל מקרה אסור לגבר ללבוש בגדי אשה.

הליכה בגשם עם מטריה אדומה: לפי דבריו, רשאי אדם להלך עם חפצים שאינם מוגדרים כלבוש, וכפי שדן החכמת אדם (שם) לגבי ישיש הרוצה להעזר בהליכתו במקל שיועד במקורו עבור נשים. כמו כן, לפי זה רשאי אדם להלך בגשם עם מטריה של נשים, שהרי אינו עושה כן כדי לנאות את עצמו, אלא למנוע עצמו גשמים והמטריה הן אינה מוגדרת כמלבוש.

בסוף דבריו, מביא בעל החכמת אדם את דעת הסמ"ג שמדבריו משמע כדעת הב"ח, שאיסור "לא ילבש" אינו מורכב משני גדרים, וממילא ניתן ללמוד מדברי התוספות כי רשאי האיש להלך עם בגד של אשה כאשר אינו עושה כן לנוי אלא להגן על עצמו מהקור והגשמים. החכמת אדם מסיים ואומר: "כיון שהוא איסור דאורייתא **בוודאי יש להחמיר**". ואכן, יש פוסקים נוספים שדעתם כבעל ה"חכמת אדם" (עיי' כרם שלמה להגר"מ גרוס על השולחן ערוך שם). [ראוי לציין, כי להלכה דעת הרמב"ם, הלכות עבודה זרה פרק י"ב, וכן נפסק בשולחן ערוך, שהעברת שער בית השחי אינה אסורה אלא מדרבנן, כברייתא הסוברת כן בסוגייתנו. מה שאין כן ענידת תכשיט של אשה או צביעת שערות היא איסור דאורייתא ולוקים עליו. אולם, דעת הסמ"ג והיראים שההלכה כהסובר שהעברת השער גם כן אסורה מן התורה].

צביעת הזקן כדי להשיג משרה: על פי זה כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן ס"א), שאדם שזקנו הלבין בטרם עת ומשום כך אינו משיג עבודה ראוייה המתאימה לגילו, רשאי לצבוע את שערותיו [באופן שאין איסור אונאה, כגון שיודעים את גילן] ולשוות לעצמו מראה צעיר, מאחר ואין כוונתו לנוי אלא לצורכי פרנסה. אולם, אם עושה כן כדי לנאות את עצמו עובר על איסור "לא ילבש" (שולחן ערוך יו"ד סימן קפ"ב סעיף ו').

על דעתו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, היו מגדולי הדור (כרם שלמה שם) שחלקו וסברו, שגם באופן שצובע את שערותיו לצורך פרנסה וכדומה, אסור הדבר.

פנינים

דף נז/ב המקיף את הקטן הרי הוא חייב

בלשון רבים

כאמור כאן, איסור הקפת הראש נוהג גם בקטנים. הם אמנם אינם מוזהרים, אך האיסור הוא לגדולים לבל יקיפום.

בכך מתבאר הפסוק: "לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך" איסור הקפת הראש נאמר בלשון רבים, ואילו איסור השחתת הזקן בלשון יחיד. מדוע? מפני שאיסור השחתת הזקן אינו שייך בקטנים, שאין להם זקן, והוא מתייחס, איפוא, לכל אחד ואחד על זקנו שלו. לא כן איסור הקפת הראש הכולל גם את הקפתם של אחרים שאינם מוזהרים - הקטנים, איסור זה נאמר בלשון רבים ובכללות "לא תקיפו פאת ראשכם" (טעמא דקרא).

דף נז/ב תקברינון חובה לבניה

לבל יגדלו חוט אחר

קללה זו למה?

בספר עין אליהו מפרש כי אין כאן קללה: הכוונה היא שאם אין חובה מחנכת את בניה לדעת ה' ולקיים מצוותיו, הלא עדיף היה חלילה שיעדרו מהעולם ולא יגדלו חוטאים ופושעים.

כך גם ביקש דוד המלך (תהלים קלט/כד): "וְיָאֵהָ אִם יִדָּבֵר עֵצָב בִּי וַיִּחַיֵּן יְדִבְרֵי עוֹלָם" - קחני מן העולם עוד קודם לכן!

דף נט/א מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל לא יהיה כלי גבר על אשה

גבר - גיבור

מה ענין כלי גבר לכלי זיין?

ברם, אם נבדוק בתורה נמצא כי תמיד - מלבד פעם אחת גבור הוא חסר ו'. כלי **גבר** יכול להתפרש גם כלי גבור, והרי זה כאילו כתוב "לא יהיה כלי גבור על אשה" (עין אליהו).

דף נט/א לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה

כלי - שמלת

אצל בגדי הגבר נאמר "**כלי** גבר" ואילו אצל אשה - "**שמלת** אשה".

פשוטם של דברים: כלי גבר בא לרבות כלי זיין, כאמור כאן בסוגיה וכלי זיין אינם מוגדרים מלבדו. לא כן שמלת אשה הכוללת מלבד בגדים גם תכשיטים שגם הם מלבדו... (טעמא דקרא).

דף סא/א יצא עבד שאין נפשו קנויה לו

חובת פורים לעבדים

מפרשה זו האמורה כאן הוציא הגאון הרגוצ'ובר פשט בפסוק (אסתר ט/כז) "קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם". מי הם הנלוים אל היהודים שנתחייבו גם כן בפורים? **בא** ופירש: הכוונה לעבדי היהודים, שכאמור כאן אין נפשם קנויה להם, והם, איפוא, נלוים ליהודים ומחוייבים כמותם במצוות פורים ("צפנת פענח" מגילה).

דף סב/א איש כי יפליא

נזיר - פלא

זה לשון רבי אברהם אבן עזרא: "פירש או יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם..." **כאשר** שאל משכיל אחד את האדמו"ר מהוסיאטיין מדוע הצדיקים נקראים "עושי נפלאות", השיב ואמר: הרי הם מפרישים עצמם מן העולם הזה ומתקדשים, וכפי דברי האבן עזרא אף דבר פלא הוא.

הלבשת ילד קטן בבגד של ילדה: הגר"י וייס זצ"ל (שו"ת מנחת יצחק חלק ב' סימן ק"ח) פוסק, שיש להזהר שלא להלביש ילד קטן בלבושן של ילדות. הלכה זו נאמרה לא רק לגבי ילדים שהגיעו לגיל חינוך, שאז חייב האב למנוע מבנו ללבוש בגדי בת, כדי לחנכו באיסור "לא ילבש", אלא אפילו אם הילד עדיין לא הגיע לגיל חינוך ואין צורך להסיר ממנו את הבגד, מכל מקום, אסור להלבישו בפועל בבגד של בת שהרי בכך מעבירו בידיים על איסור תורה [איסור ספיייה].

דף סא/א במי שמוזהר על כיבוד אביו

אין לחנך גר בניגוד לנימוסים חיוביים שנהג בהם כגוי

הגמרא בסוגייתנו אומרת שהנכרי אינו מצווה על כיבוד אב ואם. הלכה זו גם מבוארת בגמרא במסכת קידושין (לא/א), המספרת על אודות דמא בן נתינא, נכרי אשקלוני, שכיבד את אביו וזכה על כך לשכר רב מן השמים. בסוף המעשה מסכמת הגמרא, שהתנאים הגדירו את דמא בן נתינא כמי ש"**אינו מצווה**" ועושה". הרי לנו, שנכרי אינו מצווה לכבד את אביו ואמו.

אדם שהתגייר חייב בכבוד אביו: מעיקר הדין גם לאחר שהתגייר אין הגר חייב בכבודו של אביו, למרות שעם גיורו קיבל על עצמו את כל דיני התורה. זאת מאחר ש"גר שנתגייר כקטן שנוולד דמי" (יבמות מח/ב), וממילא אין מולידו נחשב לאביו ולכן אינו חייב לכבדו. אף על פי כן כתבו הפוסקים (עין שולחן ערוך יו"ד סימן רמ"א סעיף ט' ובאוצר כיבוד אב ואם שם), שעל הגר להזהר בכבודו של אביו, כדי שלא יאמרו "באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה", כלומר: חז"ל רצו למנוע את הגר מהרגשה כי מידותיה של התורה אינן מנהיגות אותו באותן הנהגות בהן נהג בהיותו גוי, ואינן אוסרות עליו לבזות את אביו. **השאלה המתבקשת** בעקבות דברי השולחן ערוך היא, שהרי כמבואר בסוגייתנו, אין הגוי חייב בכבוד אביו כלל ועיקר, ואם כן מדוע יחוש הגר שבא "מקדושה חמורה לקדושה קלה"? (בית הלל שם אות ג). קושיה זו נידונה במהלך הדורות בבתי מדרשות רבים, ולהלן אחדים מן התירוצים שנאמרו עליה:

מדוע נענש חם בנו של נח? בעל יד אברהם (על השולחן ערוך) מתרץ, שלמרות שמצוות **כיבוד** אב ואם אינה כלולה בשבע מצוות בני נח, מכל מקום, נכרי המזלזל באביו נענש על כך משמים, כפי שאירע לחם ולבניו שנענשו על שביזו את נח, לפיכך, חייב הגר להמשיך ולהיזהר בכבוד אביו גם לאחר הצטרפותו לעם ישראל (ועיין עוד זרע חיים סימן י"ג שהביא מקורות רבים לכך, שכן נח מצווה גם על מצוות שכליות). יסוד חשוב מעלה הגאון רבי עקיבא איגר (הגהות על השולחן ערוך שם בשם הפרי מגדים על או"ח בהקדמה לאשל אברהם אות כ') בבואו לתרץ קושיה זו. לדבריו אכן גוי חייב לכבד את הוריו על פי נימוסי הגויים והליכותיהם בלבד. חז"ל חששו שמא יאמר הגר כי **נימוסי** היהודים אינם מחייבים אותו לשמור על כבוד אביו, והוא ירד מקדושה חמורה לקדושה קלה. על כן, תיקנו חז"ל כי גם על הגר להיזהר בכבוד אביו הגוי.

ביקור גיורת בבית הוריה הנכרים: לאור דברים אלה כתב בעל אגרות משה (שם) בתשובה לשאלת גיורת שנתבקשה על ידי אמה החולה שתבוא עם נכדיה לבקרה, שמאחר והאדם גם מצווה שלא לנהוג בכפיות טובה, לא זו בלבד שהיא רשאית לבקרה, אלא היא אף חייבת לנהוג כן, כדי שלא תבזה את אמה ותחשב לכפויית טובה. עם זאת הוא מדגיש, שעליה להמנע מביקורים עם ילדיה לעיתים קרובות, כדי שחלילה לא תחזור לסורה, ובפרט, כדי שלא ישלשו הנכדים במאכלים אסורים.

תפילה על הוריו שיתגיירו: מעניין לציין כי בספר מורא הורים וכבודם (פרק א' סעיף ס"ג) כתב, שאם חלו הוריו של הגר הוא רשאי להתפלל לרפואתם. כמו כן, ראוי שהגר יתפלל על הוריו שיזכו להכיר את דרך האמת ויתגיירו [לענין תפילה על כל גוי העולם שיתגיירו, ראה מאורות הדף היומי כרך ב' עמוד ס"ח].

תפילה לפני התיבה לעילוי נשמת אביו הגוי: בעל זקן אהרן (תנינא יו"ד סימן פ"ז) מתייחס גם הוא לנושא זה וכותב, שהגר רשאי **לומר קדיש** לעילוי נשמת אביו הגוי, ואף רצוי שינהג כך. כמו כן, מן הראוי שיעבור לפני התיבה, ילמד משניות ויאמר תהלים לעילוי נשמתו. אולם, הוא מוסיף וממליץ לגרים שלא ינהגו כן בקביעות, כדי שבאי בית הכנסת לא יתלוצצו עליהם [יש להעיר כי יתר בעלי "חיוב" ודאי קודמים לו. ראה מאורות הדף היומי כרך ב' עמ' קמ"ח - קמ"ט].

דף סב/א לרבות את העובדי כוכבים, שהן נודרים נדרים ונדבות כישראל

בניית בית כנסת בירושלים על ידי בני נח

גמרתנו לומדת מן הפסוק (ויקרא כב/יח) "**איש איש מביתו יִשְׁאָל... אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוּ...**", שמקבלים קרבנות שנידבו או נידרו על ידי נכרים. דברי גמרתנו נפסקו להלכה ברמב"ם (הלכות מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה ב').

בניית בית המקדש מכספי ישראל בלבד: אולם, מוסיף הרמב"ם וכותב (הלכות מתנות עניים פרק ח' הלכה ח'), כי רק קרבנות נדר ונדבה מקבלים מן הנכרי, אך תרומה עבור בדק הבית לכתחילה אין לקבל הימנו, ובדיעבד, אם קבלו תרומה מהנכרי - אין מחזירים לו אותה. כל זאת אם הנכרי תרם ממון, אך אם תרם חפץ, כגון: אבן או קורה מחזירים לו אותם, כדי שהנכרים לא ירגישו שייכות לבית המקדש בכך שחפציהם שוכנים בו. דין זה אמור גם לגבי בניית ירושלים, שאין מקבלים תרומות מהנכרים עבור **הבנייה**, כפי נאמר בפסוק (נחמיה ב/כ) "**וְלִכְּם אֵין חֶלֶק וְצִדְקָה וְזָכְרוֹן בְּיְרוּשָׁלַם**".

בניית בית כנסת מתרומות של נכרי: כל זאת לגבי בית המקדש וירושלים, אך הרמב"ם מציין כי לכתחילה אפשר לקבל תרומות מן הנכרים עבור צורכי בית כנסת. מדבריו משמע כי לא זו

בלבד שאפשר לקבל מהם ממון, אלא גם תרומה המיועדת לבניית קירות בית הכנסת, ואף חפצים מקבלים מהם, ואינה דומה תרומה זו לבניית ירושלים שאין מקבלים מן הנכרים.

ברם, בשדי חמד (בית הכנסת אות מ"ט) הביא בשם שבילי דוד (י"ד סימן רנ"ד), כי לדעת הרמב"ם אין לקבל תרומה מנכרי עבור **בניית** בית כנסת, כי אם עבור קניית מטלטלין, כגון ספסלים וכדומה. אמנם בחתם סופר (ש"ת, י"ד סימן רכ"ה) כתב מפורשות, כי לבניית בית כנסת מותר לקחת תרומות מן הנכרים, וכן משמע מדברי הפרישה (י"ד סימן רנ"ט ס"ק י"ב וכן הביא בדרך אמונה על הרמב"ם שם, שזו דעת המהרש"ם).

קבלת תרומות ממומר: מאחר ואנו עוסקים בעניין זה, מן הראוי לציין כי קבלת תרומה מישראל מומר, חמורה יותר מקבלת תרומה מנכרי, ואין מקבלים ממנו מאומה עבור בית כנסת, כשם שאין מקבלים ממנו קרבן. אף אם מומר נידב נרות לבית הכנסת אסור להדליקם (שולחן ערוך או"ח סימן קנ"ד). אולם, אם נתן מעות כדי לכתוב ספר תורה בשליחותו, מותר לקבל ממנו (משנה ברורה שם).

מעשה בגר"א ולדנברג זצ"ל שפגש ברבה של עיר הקודש, הגר"י קוליץ זצ"ל, אשר שח בפניו על שאלה שהועלתה על שולחנו: נכרים אוהדי ישראל נדבה רוחם אותם להרים נדבה לעם סגולה על ידי בניית בית כנסת בירושלים. הניתן לקבל מידם את התרומה?

לאחר הפגישה פנה בעל ציץ אליעזר לביתו וערך את תשובתו בכתב. בתשובתו הוא כותב, כי אף על פי שאפשר לבנות בית כנסת מכספי נכרים, שונה דינה של קבלת תרומה עבור בניית בית כנסת בירושלים, שכן יש הסוברים שגם כיום עומדת היא בקדושתה, ולפי המבואר ברמב"ם, אסור ליטול כסף מן הנכרים לבניית ירושלים.

סברא יפה עלתה בבית מדרשנו לחלק בין "בנין ירושלים" לבין בניית בית כנסת בירושלים. זאת על פי דברי הרמב"ם עצמו הכותב: "ואין מקבלים מהם לחומת ירושלים ולא לאמת המים שבה". הרי לנו שדבריו אמורים דווקא לגבי דברים המהווים בסיס קיומי לחיי היום יום של העיר, לעומת זאת בית כנסת, עם כל חשיבותו, אינו מהווה מרכיב שבנטילתו מתערערים יסודות הישוב.

כוונת הגוי התורם על דעת ישראל: יש לציין, כי קבלת תרומה מגוי עבור בית כנסת מותרת בתנאי שהגוי יאמר בפה מלא שתרומתו היא "לדעת ישראל". זאת משום שחוששים אנו כי בשעת תרומתו עלול הגוי לכוון לשם עבודה זרה או, להבדיל אלף אלפי הבדלות, לשם הקדש, ולא תהיה אפשרות להשתמש בכספו, שהרי חפץ שהוקדש לבית המקדש אסור בהנאה וחייבים לגונזו. אולם, אם הגוי אומר "לדעת ישראל" אני תורם, אזי היהודי הוא זה שיקבע את הקדושה שתחול על הכסף. למרות זאת, כתב ערוך השולחן (י"ד סימן רנ"ט סעיף י"ד), שבימינו גם אם לא אמר הנכרי שכוונתו "לדעת ישראל", אין צורך לגנוז את המעות, שכן הגויים בני זמננו התורמים לבית כנסת, יודעים את מעשיהם ואינם מתכוונים לתרום עבור בית המקדש [או, להבדיל, לעבודה זרה].

דף סג/א וכי ימות מת עליו בפתע פתאום

הנזיר עלול להכשל

ביאר רבי ברוך מסטוצ'ין: מדוע רק אצל נזיר נאמר כך? לפי שזה שהעמיס על עצמו חומרות חדשות שלא אסרה תורה, עלול ומסוגל הוא ליפול ולהכשל אפילו ברגע האחרון של היום האחרון...

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה

(לבית שפרד) ב"ר נפתלי דב ז"ל

נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ד"ר **נעים דיין** ז"ל

בן שמחה ע"ה נלב"ע ז' בחשוון תשס"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י אשתו דוריס דיין תחי'

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניו

הר"ר **פנחס צבי ויוסף מרדכי קוט** שיחיו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

